

LÖPUKÖ/LEUSA NA UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS I KUTUK NA BARI.

KWEJA ADI PETESI/KWEYESI TI TOĐIRI/ĐEKESI TI ŋutu I KAK BUKULUNJ.

KWEJA ADI

Denet nagwon adi kugga ko tojojo na đekesi ti ŋutu liŋ nagwon bain titiki ŋutu. Kona kwe ŋutu ti mede/’baŋ logwon gwodiet na tolien, tođiri ko taliŋ i kak ’bukuluŋ.

KWEJA ADI

’Bakan na yenet ko laundya na tođiri na ŋutu aje jondia konesi narok nagwon aje toworja yeyesi ti ŋutu. Kona kwe đurökin na kune đekesi kwekindya adi anyen ŋutu liŋ ryeju tolien na jambu ko yenet ko yupet tōki ko tolien akwe na kujönō ko đekesi aje tokoro gwoso yenet duma na ŋutu i piritōn ti kak.

KWEJA ADI

Đedekarikin adi ŋutu kōdyō ti riđiki anyen đekan ŋaret i diŋitan na gwusulak na ti tndu ŋutu i renya na saresi ti miri karudanit ko kasasanyanit kogwon đekesi ti ŋutu kōdyō gagaya ko saresi ti putet.

KWEJA ADI

Đedekarikin parik i đilikindya na đurjō na tojulin i kiden na ŋutu logwon nyanyar gwon i pirit geleş ko ŋarju konesi na geleş.

KWEJA ADI

Kōdyō đedekarikin adi ti ŋutu gwe ko tođurjō na gwiliŋit ko tojulin ko jurōn.

KWEJA ADI

Laŋet na jurōn lomomorja i saresi kase lo peta i kwekindya na yupet i đekesi ko ’bulit na ŋutu i tojojo na ŋutu lyan ko wate adi se agi kōdyō tindu riŋit i tođurjō i pirit na geleş gwiliŋit lo’but i tolien duma.

KWEJA ADI

Yeyesi na morja ti kine đekesi ko tolien gwon ’bulit duma ko ati denesi ti kine ŋo nagwon a yukwe kine.

SOŋL NANA NYENAGWON.

Ŋina momoret duma tokorju ŋina kweyet na tođurjō na đekesi ti ŋutu liŋ i kak ’bukuluŋ gwon a temet na konaki i morja liŋ i jurōn liŋ tojo ko đutet. Karen ŋutu ko karen mugun na laŋet kepekep ŋina tokoret diŋitan liŋ i kwe anyen tindu riŋit duma na todindyō ko todinet anyen todindyō kuket na kine đekesi. Toliŋ ko temet na đurjō i Iukata ko nakajo na jur anyen gaju gwon nase i kak ’bukuluŋ ko anyen jonga đekesi ko time nase ko laŋet na kilo jurōn ko ’bōrik kase ako ŋutu logwon gwon kase i saresi.

1.

Ŋutu liŋ a yuŋwe kana, jojo i tođiri ko đekesi ko ti se tokitaki ko ’bōrik ko mulökōtyo lo toluŋaseran. Se a đoka ko denet na kulya na’but ko narok.

2.

Karen ŋuto a ’buruki đekesi liŋ ko tokoret ’bak nyunyumbō i gwearijin kađekađe gwoso adi: ’Borikōt, Kutuk ko Yupet/Yubō.

I.aŋet kode kunie yeyesi ti lukata kode suluwet na gwoloŋ, toro’bo kode kulye gwearijin i juŋu na kine nene gelet kōdyō ti kona kwōŋ kode i kiden na laŋet na miri na kaŋo kode jur, kode gwon a luwitōt, yiyiniki, ’bain đeba mugun kode gwon ko denesi ti tolien.

3.

Karen ŋuto kōdyō kata ko tođiri na gwiliŋit adi gwon jōrun ko tolien na gaya na ŋutu.

4.

Lele ŋuto kōdyō ti bulō d’epa a đupiet kogwon tođupien kode tugwōrō a đupiet, kine konesi kōdyō ti bulō konaki ŋutu i gwearijin kase kađekađe kwōŋ.

5.

Lele ŋuto kōdyō ti bulō tiki i miyesi kode đepet loron logwon ti temakindya i gwiliŋit lo ŋutu kode riŋet nagwon kōrju mugun na ŋutu.

6.

Karen ŋuto kōdyō kata ko tođiri i karen jur ko i karen pirit i komoŋ na saret.

7.

Ŋutu liŋ agi gwon jojo kode ti nyunyumō i komoŋ na saret lo miri. Lepen kōdyō agi gaya jojo ko saret. Ŋutu liŋ kōdyō gwon ko gayet nagelen ’bak nene nyunyumet kode laŋa na kilo saresi tōki kode konesi nagwon ti temakindya i kebbu na saret lo jur.

8.

Karen ŋuto kōdyō gwon ko tođiri na kiko lo rigwo ko laŋet na rigwo đunet na putesi i kenesi na langgo saresi ti tod’iri na đekesi ti ŋuto logwon a tiki nye ko saresi kode saret lo jur.

9.

Lele ŋuto kōdyō ti bulō moka ’bakan na saret, rereka kode rikōji kaŋo kanyit i jur.

10.

Karen ŋuto kōdyō agi gwon ko tojojo i putet ko ti yiŋani yiŋa ko ŋutu ti jur ko kōdyō ti kađuŋōk ti putet kulo gwe a luwi i laŋet nase kōdyō na kađuŋōk. Ti nyunyumbō, kujönō miri. Ti đungō na putet gwe i denet na tođiri ko kepesi narok nagwon mokani ŋutu.

11.

Karen ŋuto lo moka adi a torondya agi kōdyō ti luŋu a katoronyanit tojo ko lopeŋ a đunōki putet lo liliya ko ŋutu lojore, nagwon kweja adi nye a ryō gayesi liŋ i putet Ionyit. Lele ŋuto kōdyō ti luŋu a katoronyanit i karin toronyet, ko kunie ti kunie toronyesi na kona kinu a đunōji kano. Ko kōti i saret lo kōji ko Io kaŋo jambu adi lele saret lo pōmōni lele ŋutu kōdyō ti bulō riđiki i lewudya na ŋilo saret logwon gwon i kitarikin lu.

12.

Lele ŋuto kōdyō ti bulō riđiki i lwōnō kanyit kweja adi lubbō ko lele ŋuto kadi ’bak pija kode kendya na manini na lege, kode lyōggu na kukuet ko gwiliŋit lo’but. Karen ŋuto agi kōdyō gwon ko tođiri na gaya ko saret, ko lele ŋuto a ’belengu lele lo kilo saresi.

13.

Karen ŋuto rukōki tolien na wōrō ko sīda i lokokoritan ti lukata na kōjinō kađekađe. Karen ŋuto a ’buruki i kōyu na jur tōki bubulō yitwe

bot ‘bak tenget.

14.

Karen nuto a rukōki i pija kode i sida kana i kulye jurōn anyen gagaya. Kine dekesi ti bulō rukōki kode luḡu i diḡit na ḡuḡōki na putet i tugwakan ko ‘bain pondya i toron na laḡet na ḡebba jur kode i saresi logwon ko tukade ko saresi titeḡ na momoret na jurōn.

15.

Karen nuto a rukōki i gwon ko jur lonyit kode gwuluyet na jur lonyit. Lete ntu ti bulō riḡiki. renyaki i lopukōdu na mugun i karen jur lo deggi nye.

16.

ḡutu lyan ko wate logwon aḡe ḡurjō ‘bakan na kuniye teḡesi, ko ati kotumit nanyit kode gweyari kode ti yupet kōdyō bubulō yema kode yemba anyen ryendu mede. Se kōdyō gwon ko dekesi kase joḡo anyen bubulō toyem i diḡit yemet kode na reyan. a) Yemet tuḡ kade bubulō kona i dekesi ti kilo logwon yōḡō kondya mede kulo (toyem) b) Mede kōdyō a ḡo nagwon ḡUN lo gweja ko aḡi kōdyō gwogwon, ko a laḡet naḡit najur kode kōji ko kōdyō gagaya ko kōji kode ko jur ‘bukuluḡ

17.

Karen nuto kata ko toḡiri nagwon bubulō gwon ko toro‘bo kanyit kode tōki bubulō gwon i momoret ko kulye. Lele ntu kōdyō ti bulō ryaka kode jonari toro‘bo kanyit kaḡo ‘bak saret.

18.

Karen nuto kōdyō gwon ko tolien na yeyesi kanyit, ko lepeḡ yōḡō kondya nyo kweja adi tenget ‘bain bubulō yeyeju ḡo na‘but ko narok ko nye a deggi konye tōki bubulō torukōkindyō ntu ko kulye i pirit nageleḡ kweja ad i todinesi, konesi, moḡu, kode kwakwaddu.

19.

Karen nuto a ‘buruki i jondya kode i kwekindya na ntu yeyet nanyit ko ntu kata, ko bubulō jambu ‘bak tenget. Kine dekesi kode ‘burusi morja ko ‘burit kweyet na yeyet ‘bakan na tenget kode kakalet ko lele ntu pija, wuju, kode leleḡaki na kulya ko lele ntu kode yeyet ko nene mugun kaḡayianit ‘bayin na dendya na lokokori.

20.

Karen nuto a ‘buruki kode bubulō kondya kode lungu momoret ko taling ‘bak mōrō. Lele ntu kōdyō ti bulō rikōji kaḡo i nene mugun na momorja anyen timundya kulyajin, nye kōdyō ti bulō jonḡa i nene mugun nagwon yeyesi kase ti morja.

21.

Karen nuto aḡi kōdyō kikita i miri lo jur lonyit i lukata na miri kode wulundyō ntu logwon gwodaḡ kase i karen i lukata na miri, a) Karen nuto a ‘buruki i ryeju na ḡaresi ko a ti biya i kadi na wini kode todinesi ‘bakan na nyunyumbō kode gelesi kanyit i jur. b) ḡekesi ti ntu kōdyō gwon a yenet na miri. Ko ḡina kade bubulō meta kode time ko gayesi ko toḡiri na wulet na kona ko ntu liḡ ti jur gwon kweja adi kona ko beilebele. Kode (ntu geleḡ a beilebele geleḡ) ‘bak nyōnyōḡgu.

22.

Karen nuto gwoso lele lo laḡet aḡi kōdyō gagaya ko miri. Ko kōdyō meta i konesi ti miri ko i toḡulin na miri ko kulye jurōn i saret lo momoret kode tukwōryōnjin ti jurōn kaḡ‘ekade adi toro‘bo gwiliḡit ko dekesi ti keryat logwon ti ḡumaji kaḡo anyen buya tolien na ḡurjō nanyit.

23.

Karen nuto aḡi kōdyō kondya kita na deket nanyit ko ti pirit kitayet na gwe i deket nanyit ko na kita ko ti gayet na ‘bakan na kita gwe kata i jur. a) Karen nuto kōdyō gwon joḡo i kwe na kita i jur ko kōti toḡoḡo na ropet na kita, i kitayesi kōdyō nagwon joḡo ko kona ko ntu kadekade. b) Karen nuto logwon kikita kōdyō yiyiniki kōti ropakinini ropet na kita nanyit. Nagwon kweja adi tetemakindya i gwon na ntu kode yalet na ropet kōdyō titiki ko bubulō. Ko ti kiko lo gayiri kakitak gwe kata, gwoso adi pirit tokelet kode todinet. c) Karen nuto kōdyō bubulō lupōki kode gweyundya na mugunya kagayak ti kakitak anyen gaḡu dekesi ti kakitak.

24.

Karen nuto kōdyō gwon ko diḡit na kita ko diḡit na yukan kode diḡit na birye. Ko tōki diḡit kitayet kōdyō tetemaki ko perok ti yukan logwon roropa.

25.

Karen nuto kōdyō sida i gwiliḡit lo tetemakindya, kweja adi dekesi kanyit kōdyō ti bulō yōḡgu lepeḡ gwoso i kelan, gwon na mede ‘bura ‘bak sasanyesi gwoso ti kinyotot, boḡḡo, wini, mede kode kuniye dekesi ti gwiliḡit lo ntu ko gayet tōki ko ati ‘bakan na kita, ḡilō kata, karu‘be, donga, kode kuniye ti pirit ko i ḡo nagwon a gandu dekesi ti ntu. Wate ko lupudyet aḡi kōdyō gagaya ko ḡaḡaraki. ḡwajik lupudyet liḡ logwon yuḡwe kaḡo na yemet (tolup) aḡi kōdyō ryeju ruruket ko gayet joḡo ‘bakan na koresi kode gelesi kase kiden.

26.

Karen nuto kōdyō totodinō kanyit i jur ko kōdyō todinesi kune gwon kana ‘bak ropet biya parik suluet na todinō (primary school) kogwon ḡina dedekarikin i saret. Ko aḡi kōdyō tiki ko riḡit i ntu liḡ. Todinesi ti kita na kōnin ko ti koḡon na kwe gwe kata i keniya liḡ ko tōki ryeni ko ntu liḡ ti jur. a) Todinesi kōdyō gwon i dekesi ti ḡurjō na yeyesi ti ḡurjō na yeyesi ti ntu ko ti toḡoḡu na kugga na toḡiri ko tolien na ntu i pirit na geleḡ. Ko ti todure yingga ko julin i kiden na jurōn liḡ, kweja adi kotumitōn kode i yupesi ko kōti i konesi ti laḡet na jurōn lo momorja anyen tindu taliḡ i gwon ko ntu kiden. b) Karurukak kode ko monye ko ḡote kōdyō logwon a ḡerot i wulundyō na kiko lotodinōri ḡwajik kase.

27.

Karen nuto kōdyō kondya ḡo ti ker i lonyit i deket naynit ko ntu kanyit kiden anyen ryendu ‘bulit na ḡo na teten se kune, tōki anyen ḡarju seko ḡurjō na mugun na koḡon na dendya na gweyarijin ti ḡo ti kak liḡ. Karen ntu ko toro‘bo kanyit i jur kata kōdyō gagaya ko se kōdyō gaya joḡo ‘bak nene gelet.

28.

Ti gwiliḡit lo karen nuto gwe i ruket lo saret lo jurōn liḡ ti kak anyen toḡiri ko tolien nagwon kōju aḡe tokuruki ntu na kukure ko ntu i gwiliḡit lose.

29.

Karen nuto kōdyō aḡi kikita i jur ko kōdyō ti kondi kita nagwon temakindya i koḡon nanyit anyen nye bubulō ḡurjō kanyit i gwiliḡit. b) Anyen ntu bubulō dendya adi tolien ko d‘ekesi ti ntu a kuka, tuḡ kade ko gwiliḡit lo ntu a lo‘but kanyit i jur. Tōki ko ntu wulundyō kimak kase ko ‘bōrik kase. c) Tuḡ kade kine dekesi ko tolien na ntu i kikolin liḡ konani i saret lojurōn lo momorja anyen tokorju kilo saresi. Kweja adi konesi ti ntu kōdyō gwon ‘bak nene tukade kokilo saresi.

30.

Nene ḡo ‘bain nagwon kakadelo i ḡina manini, ko saret logwon kekepo ko jurōn liḡ, laḡetan, ntu logwon kita kitayesi kase, kode kondya saret logwon anyen langgu kode kōrju nene na kine dekesi kode tolien nagwon a ‘beron peta i diḡit na tokoroni se na.

Translated by (a lopukö ko)

Sebur Anthony Lodu & Gordon Lucy Kiden.

Denet nagwon adi kugga ko to jojo na dekesi ti ntu lij nagwon 'bain tiki ntu ko lele ntu, töki tibulö jona kano ko lele ntu.